

Jak oceniać uczniów (nie tylko) w czasie pandemii z wykorzystaniem technologii na przykładzie Office 365

Anna Grzybowska, Janusz S. Wierzbicki

Zastanawiając się nad treścią artykułu zauważyliśmy, że w czasach, gdy chodziliśmy do szkoły podstawowej, wystawianie ocen jawiło się w naszych wyobrażeniach jako najprzyjemniejsza część pracy nauczyciela. Gdy bawiliśmy się w szkołę z koleżankami i kolegami, każdy chciał władać dziennikiem (oczywiście papierowym) i oceniać innych. Sytuacja się zmieniła, gdy faktycznie zaczęliśmy uczyć – w szkołach, na uczelniach. Okazało się, że wystawienie rzetelnej, sprawiedliwej oraz, co najważniejsze, dającej uczniowi informację zwrotną oceny, jest zadaniem niezmiernie trudnym i wymagającym uwzględnienia wielu czynników. W artykule postanowiliśmy podzielić się naszymi spostrzeżeniami, pomysłami i rozwiązaniami w tej kwestii. Na początek powinniśmy sobie odpowiedzieć na zasadnicze pytanie: po co i dlaczego oceniamy uczniów? Odpowiedź pokaże nam, jakie działania możemy lub musimy podjąć, aby osiągnąć założony cel.

Po co oceniamy uczniów?

Odpowiedź może wydawać się prosta – jako nauczyciele jesteśmy do tego zobowiązani. O konieczności oceny postępów uczniów mówi Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Oświaty z dnia 22 lutego 2019. Możemy w nim przeczytać między innymi: *Ocenianie bieżące z zajęć edukacyjnych ma na celu monitorowanie pracy ucznia oraz przekazywanie uczniowi informacji o jego osiągnięciach edukacyjnych pomagających w uczeniu się, poprzez wskazanie, co uczeń robi dobrze, co i jak wymaga poprawy oraz jak powinien dalej się uczyć*¹.

Nasze myślenie nie jest dalekie od obowiązujących nas regulacji prawnych dotyczących oceniania. Wychodzimy jednak z nieco szerszego punktu widzenia. Według nas ocena powinna przede wszystkim dawać informację zwrotną uczniowi. Co umie, potrafi, wie – czyli oceniać stan obecny. Co zrobił dobrze wykonując daną pracę, zadanie lub projekt (ta część oceny to swego rodzaju nagroda i motywator), co musi poprawić i uzupełnić (w tym zakresie ocena nie powinna stanowić kary, a zawierać wskazówki i drogowskaz). Nie możemy też zapominać, że przynajmniej obecnie, ocena powinna też dawać uczniowi możliwość w miarę obiektywnego porównania się z innymi uczniami – także z innych szkół. Porównanie to jest bardzo ważne podczas podejmowaniu decyzji o wyborze szkoły następnego etapu czy uczelni i kierunku studiów. Ważne jest więc przygotowanie uczniów do zmierzenia się z ocenami uzyskiwanymi w czasie egzaminów zewnętrznych, dlatego warto wszędzie, gdzie to możliwe, stosować kryteria ocen zbliżone do tych wymaganych na egzaminach zewnętrznych. Najważniejsze by uczeń znał te kryteria i wiedział czemu służą.

Pamiętajmy jednak, że nie powinniśmy uczyć i oceniać tylko pod kątem przygotowania do egzaminów, ale przede wszystkim by przygotować młodego człowieka do funkcjonowania w społeczeństwie, do dalszej nauki, a w przyszłości pracy. Ocena powinna więc uwzględniać również postęp dokonywany przez ucznia, nie tylko badać obecny stan jego wiedzy czy umiejętności. Docenienie postępów jest motywujące i może się stać najważniejszą częścią oceny. Ważne jest także podejście indywidualne. Każdy z nas ma inne predyspozycje. Inaczej lubi się uczyć (w grupie, indywidualnie, słuchając, czytając, oglądając filmy, rozwiązując kolejne zadania), a także przedstawiać wyniki swojej pracy. Dla jednych świetna jest forma pisemna, dla drugich wypowiedź słowna na forum klasy. Inni lepiej wypadną nagrywając swoją prezentację czy wystąpienie w formie audio lub wideo, które zostanie obejrzone przez publiczność i nauczyciela w innym czasie. Dlatego dobrym pomysłem jest różnicowanie zadań pod kątem formy. Wówczas jesteśmy w stanie pełniej ocenić faktyczne umiejętności i wiedzę naszych podopiecznych.

Żeby zmotywować uczniów do pracy poprzez ocenę, warto zacząć od najprostszych rozwiązań, np. metody zielonego długopisu. Ta prosta technika polega na tym, że zamiast podkreślania błędów na czerwono, zaznaczamy na zielono to, co uczeń zrobił dobrze. Zielony długopis jest tutaj umowny. Chodzi o zaakcentowanie tego, co zostało dobrze zrobione. Metoda ta pozytywnie wpływa na samoocenę ucznia. Dzięki temu, że koncentruje się na tym, co zostało dobrze wykonane – uczeń dostaje pozytywną informację zwrotną i w przyszłości będzie dążył do powtórzenia sukcesu, zamiast skupiać się na błędach, czyli porażce.

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych. Dz. U. z 2019 r. poz. 373

W jaki sposób jednak podczas nauki spełnić wszystkie postulaty dobrej, sprawiedliwej w odczuciu uczniów oceny, takie jak: podejście indywidualne, uwzględnienie preferencji poszczególnych uczniów, dokonany przez nich progres, a nie tylko stan obecny i zachęcenie ich do dalszej pracy? Jak temu podołać mając często około 30 osób w klasie i ograniczony czas, który możemy poświęcić w tygodniu pojedynczej osobie? Z pomocą może przyjść planowanie i wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnej oraz... naszych doświadczeń z ponad roku pracy zdalnej w czasach pandemii.

Jak oceniać uczniów i co w tej ocenie uwzględnić

Jak oceniać uczniów? To pytanie, na które odpowiedź wydaje się dość oczywista, a przynajmniej taką się wydawała przed pandemią. Niemal każdy nauczyciel robił prace klasowe, zadawał prace domowe czy odpytywał uczniów. W ten sposób stosunkowo łatwo ocenić wymierne efekty ich prac – przynajmniej w z punktu widzenia nauczycielskiego. Jest to dość proste podczas pracy stacjonarnej, gdy widzimy się z uczniami na żywo, twarzą w twarz. A co zrobić, żeby ocenić ich w czasie pracy zdalnej? Możliwości znów jest kilka...

Niestety mamy wrażenie, że wielu nauczycieli ocenia po to, by przyłapać uczniów na niewiedzy. Naszym zdaniem stoi to w sprzeczności z celem oceniania. Obserwacja wynika nie tylko z naszego doświadczenia, gdy sami byliśmy po drugiej stronie katedry, ale – co gorsza, także z pytań nauczycieli zadawanych na forach dyskusyjnych – szczególnie podczas nauki zdalnej. Z lekkim przerażeniem czytamy wypowiedzi lub słuchamy nauczycieli, którzy piszą, do jakich metod i sposobów uciekają się, żeby uniemożliwić uczniom ściąganie. Naszym zdaniem obowiązkowe włączenie kamerki, mikrofonu, blokada wchodzenia na inne strony niewiele tu wniosą. Czasem może to być wręcz paraliżujące dla uczniów dobrze przygotowanych. „Oszuści” mają natomiast prawie zawsze do swojej dyspozycji dodatkowe urządzenia czy rozwiązania, z pomocą których mogą znaleźć informacje podczas sprawdzianu lub komunikować się ze sobą bez wiedzy nauczyciela – mimo wprowadzonych ograniczeń.

Ciekawostka (Warto wiedzieć)

Warto zauważyć, że nawet profesjonalne firmy, umożliwiające zdawanie egzaminów online, na podstawie których otrzymuje się certyfikaty zawodowe, nie pozwalają na ich zdawanie w domu, a jedynie w centrach egzaminacyjnych. Jest to spowodowane ograniczonymi możliwościami przeprowadzenia takich egzaminów w sposób kontrolowany. Testowane są różne rozwiązania, ale doświadczenie pokazuje, że w warunkach domowych zdający zawsze znajdzie rozwiązanie pozwalające mu obejść narzucone ograniczenia.

Prawdą jest, że w pisaniu testów online (kartkówki, sprawdzianów) pomagają rodzice, koleżanki, zaprzyjaźnieni nauczyciele. Niewiele możemy zrobić, by temu zapobiec w czasie pracy zdalnej. Ktoś może więc spytać, jaki sens ma robienie testów w takiej sytuacji? Naszym zdaniem całkiem duży! Rozwiązanie stanowi inne podejście, czyli przeprowadzenie testów lub sprawdzianów w sposób dzisiaj mało popularny. Tutaj odwołamy się do doświadczeń Ani.

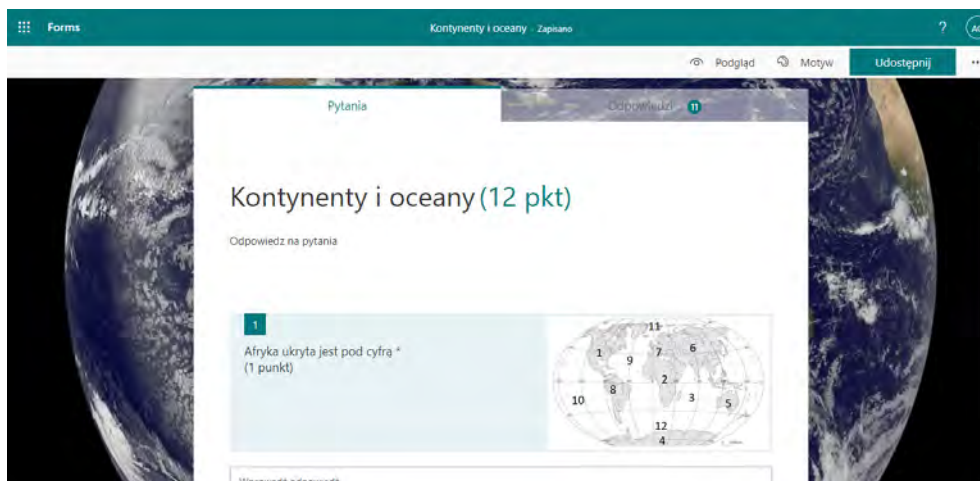
Ustawiam dzieciom (uczę w szkole podstawowej) czas testu na kilka godzin, a nawet na cały weekend. Postępuję tak, bo być może to jedyna okazja, kiedy zajrzą do źródeł: książki, zasobów internetowych czy atlasu i sprawdzą odpowiedzi na zadane im pytania. Liczę, że może im coś zostanie z tego w głowie.

Oprócz testów zachęcam wszystkich nauczycieli do bieżącego oceniania pracy uczniów. Ja bardzo sobie cenię ich aktywność na lekcjach i zwykle doceniam tych, którzy się angażują. Często wykorzystuję metodę pracy w grupach. Pracy w różny sposób zorganizowanej – czasem jako dyskusja, innym razem praca nad wspólną tablicą multimedialną i notatkami tam zamieszczanymi, wypisanie spostrzeżeń w postaci punktów lub stworzenie mapy myśli.

Oddzielny problem stanowi ocena prac domowych, zeszytów lub ćwiczeń. W czasach edukacji zdalnej to chyba najtrudniejsze zadanie. Ja najczęściej wykorzystuję do tego moduł Zadania dostępny w Microsoft Teams. Tam w łatwy sposób mogę podejrzeć zadanie wykonane przez ucznia, które może przyjąć niemal dowolną formę – zdjęcie pracy, notatka tekstowa, przygotowany plakat, mapa myśli, rozwiązany test (elektroniczny) lub nagranie audio czy wideo. Inny sposób, to przesyłanie zdjęć ćwiczeń czy prac domowych na czacie w czasie spotkania online lub po jego zakończeniu. To już sposób dużo bardziej czaso- i pracochłonny – więc nie polecam go, jeśli dysponujecie innymi narzędziami.

W tym przypadku bardzo ważna jest rozmowa z uczniami oraz ich opiekunami. Oczywiście nie do wszystkich dotrzemy z naszym przekazem, ale kluczowe jest rzetelne poinformowanie zainteresowanych, co, jak i dlaczego robimy oraz oceniamy. W wielu przypadkach poznanie naszej motywacji i celu pozwala opiekunom przyjąć rolę osoby wspierającej ucznia, zamiast wykonującej pracę za niego. Oboje uważamy również, że poza klasycznymi zadaniami na lekcji, pracami domowymi, aktywnością uczniów podczas zajęć, kartkówkami i sprawdzianami, warto znacząco rozszerzyć spektrum działań, które mogą podejmować uczniowie, a my możemy je ocenić. Warto to zrobić w ten sposób, żeby nie poświęcać na ocenianie nadmiernej ilości czasu – co jest niezwykle istotne nie tylko w czasach pandemii, ale także podczas pracy w trybie zajęć stacjonarnych.

Do tworzenia testów możemy wykorzystać na przykład aplikację Forms dostępną w ramach usługi Office 365. Umożliwia ona tworzenie różnorodnych pytań zamkniętych oraz otwartej odpowiedzi. Ważną cechą tej aplikacji jest również możliwość dołączenia plików graficznych odnoszących się do zadawanego pytania. Jest to również narzędzie umożliwiające szybkie sprawdzenie odpowiedzi ucznia.

Rysunek 1. Przykładowy test z mapą przygotowany w Forms

Jeszcze większe możliwości oferuje nam bezpłatny serwis LearningApps, z pomocą którego można w prosty sposób przygotować różnego typu aplikacje edukacyjne – np. krzyżówki, quizy, a nawet grę typu „milionerzy”. Warto także rozważyć, czy z testu nie zrobić gry – na przykład używając w tym celu serwisu Kahoot.

Rysunek 2. Zamiast klasycznych testów, do nauki i sprawdzania wiedzy uczniów możemy skorzystać z portalu LearningApps

Materiały na temat wykorzystania aplikacji Forms można znaleźć pod adresem: <https://patrz.link/m-forms>

Omówienie portalu LearningApps znajduje się pod adresem: <https://patrz.link/m-learning>

I tu dochodzimy do kwestii dla nas zasadniczej – wykorzystania doświadczenia wyniesionego z pracy zdalnej i korzystania z technologii w pracy z uczniami, także gdy praca zdalna się skończy. W tym miejscu warto podkreślić, że nasz artykuł powstał w czasie, gdy nauka odbywała się nadal w sposób zdalny, a na horyzoncie pojawiała się możliwość przejścia na naukę hybrydową i następnie stacjonarną – w zależności od wieku uczniów. Naszym zdaniem warto doświadczenia wyniesione z czasów pandemii przenieść do rzeczywistości po niej następującej – gdy zaczniemy codziennie spotykać się z naszymi uczniami w murach szkoły. Nie warto rezygnować z tego, co wypracowaliśmy w czasie pandemii. W wielu dużych firmach – korporacjach już od ponad dziesięciu lat kursy i szkolenia online stanowią codzienność. Coraz częściej są też używane w mniejszych organizacjach. Wykorzystanie w przyszłości naszych doświadczeń z pracy zdalnej może tylko pomóc naszym podopiecznym odnaleźć się w rzeczywistości, którą spotkają w pracy. Jak to zrobić?

Jak przygotowywać zadania i prace dla uczniów oraz dobrać kryteria ich oceny

Dobór prac dla uczniów oraz sposobu ich zaprezentowania i oceny powinny być zróżnicowane w toku nauki. Pozwoli to nie tylko sprawdzić wiedzę i umiejętności z danego (naszego) przedmiotu, ale także uświadomić uczniowi, w czym jest dobry, a nad czym powinien ewentualnie popracować. Także w zakresie rodzajów rozwiązywanych zadań oraz formy wykonywanych prac, których efekt końcowy musi zaprezentować. Tego rodzaju wiedza oraz umiejętności mogą się okazać dla niego znacznie cenniejsze, niż znajomość zagadnień z wybranej, wąskiej dziedziny.

W ramach wielu przedmiotów uczniowie piszą wypracowania, rozprawki lub referaty. Zamiast standardowego tekstu możemy poprosić o stworzenie opracowania w postaci strony internetowej. Jeśli w szkole jest wdrożona usługa Office 365, można wykorzystać w tym celu aplikację Sway. Taka forma może być zdecydowanie ciekawsza dla ucznia, a praca bogatsza od opracowania tekstowego. Uczniowie mogą załączyć pokazy slajdów, filmy, linki do ciekawych stron – w tym interaktywnych zadań powtórzeniowych związanych z tematem lub do materiałów źródłowych. W przypadku takiej pracy jesteśmy w stanie ocenić merytoryczną stronę zadania, a także opracowanie graficzne, a współpracując np. z nauczycielem informatyki – techniczną stronę opracowania. Wówczas ocenie mogą podlegać takie zagadnienia, jak czytelność opracowania na różnych urządzeniach (komputer, tablet, telefon), jakość zastosowanej grafiki (np. czy ważne zdjęcia, schematy lub wykresy da się powiększyć i odczytać z nich istotne informacje – a z drugiej strony, czy ich objętość pozwala na szybkie ładowanie treści). W przypadku tego typu zadania warto zastosować ocenę punktową i określić punktację za spełnienie poszczególnych kryteriów.

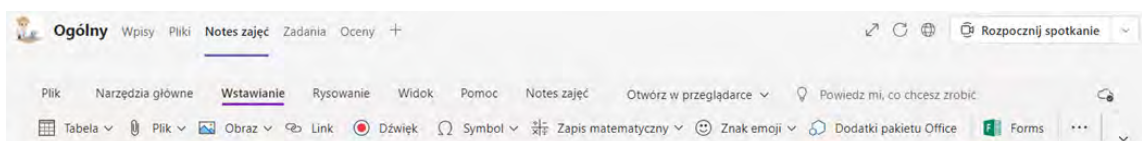

Rysunek 3. Przykładowa strona stworzona w aplikacji Sway

Z aplikacją Sway można zapoznać się korzystając z samouczka wideo: <https://patrz.link/m-sway>

Możemy również poprosić o przygotowanie nagrania wykładu na określony temat. Na lekcjach nie mamy za wiele czasu na wysłuchanie wystąpień uczniów. Jednak umiejętność konstruowania wypowiedzi słownej jest jedną z kluczowych w dzisiejszych czasach. Uczniowie w tym przypadku mogą przygotować prezentację, zademonstrować coś na żywo lub po prostu nagrać swoją wypowiedź. W zależności od założonego celu możemy poprosić o nagranie audio lub audio – wideo. Na filmie może zostać pokazana prezentacja, wykonane i omówione przez ucznia przed kamerą doświadczenie lub zapis jego działań wykonanych na ekranie komputera. Zauważmy, że dzięki pracy zdalnej zdecydowana większość uczniów dysponuje niezbędnym do tego sprzętem wyposażonym w kamerę i mikrofon. W przypadku tego typu prac możemy ocenić, poza merytoryczną stroną, także płynność wypowiedzi, zastosowane na filmie elementy wizualne ilustrujące punkt widzenia ucznia (np. zamieszczone w prezentacji) czy podjęte działania (np. gdy przedmiotem nagrania jest przeprowadzony eksperyment). Unikajmy jednak oceny technicznej jakości – to bowiem najczęściej zależy od posiadanego przez ucznia sprzętu oraz warunków, w których przygotował swoje opracowanie.

Jeśli korzystamy z Office 365 w szkole, to mamy dostęp do kilku narzędzi ułatwiających uczniowi wykonanie zadania. W przypadku nagrań audio można użyć narzędzia do rejestracji w notesie klasowym OneNote dostępnym w ramach zespołu. Nauczyciel może przygotować i rozesłać w nim kartę pracy, na której uczniowie zarejestrują swoje nagranie.

Rysunek 4. W Notesie zajęć dostępnym w ramach zespołu Teams możemy bezpośrednio nagrywać notatki dźwiękowe korzystając z narzędzia Dźwięk dostępnego w menu Wstawianie

Do przygotowania i udostępnienia nagrań audio lub wideo można wykorzystać także usługę Stream dostępną w Office 365. Najlepsze nagrania łatwo udostępnić wówczas innym uczniom w szkole, mając jednocześnie pewność, że nie będą mogły go zobaczyć osoby nieposiadające szkolnego konta. Do nagrywania przez uczniów swoich wystąpień – np. krótkich wypowiedzi na zadany temat, można również skorzystać z usługi Flipgrid. Świetnie integruje się z kontami użytkowników Office 365, ale możliwe jest jej wykorzystanie również w przypadku, gdy uczniowie nie mają kont Microsoftu.

Omówienie sposobu nagrania samouczka wideo lub filmu za pomocą narzędzi wbudowanych w usługę Stream dostępne jest w materiałach pod adresem: <http://patrz.link/m-stream>

Materiały na temat wykorzystania serwisu Flipgrid w pracy z uczniami znajdują się pod adresem: <http://patrz.link/m-flipgrid>

Gdy zależy nam na utrwaleniu przez uczniów wiedzy na określony temat, warto rozważyć, by to oni przygotowali „sprawdzian” z wiadomości z nim związanych. Świetnie do tego nadaje się wspomniany wcześniej serwis LearningApps. Uczniowie tworząc własne aplikacje edukacyjne będą musieli zgłębić temat i siłą rzeczy nauczą się znacznie więcej, niż rozwiązując test lub korzystając z aplikacji przygotowanych przez inne osoby. Z drugiej strony – aplikacje dobrze przygotowane przez uczniów możemy wykorzystać jako materiały powtórzeniowe w innych klasach lub kolejnych latach nauki. Podobnie uczniowie mogą przygotować quizy także w serwisie Kahoot.

W przypadku starszych klas można dać więcej wolności uczniom. Zadać temat do opracowania, wyznaczyć cele i opisać kryteria oceny, ale pozostawić im wybór formy pracy. Spełnimy postulat indywidualnego podejścia do uczniów i umożliwimy wybór formy, w której czują się najlepiej. Dzięki temu łatwiej będzie im się skupić na merytorycznej stronie zadania, a my będziemy mogli docenić ich dodatkowe umiejętności i predyspozycje.

We wszystkich opisanych rodzajach prac warto rozważyć wprowadzenie dodatkowych elementów oceny pracy: samoceny oraz wzajemnej recenzji prac dokonywanych przez uczniów – według ustalonych wcześniej kryteriów. Takie podejście wymusza na uczniach zapoznanie się z kryteriami i pokazuje, jak trudno obiektywnie ocenić pracę własną oraz koleżanek i kolegów. Jako nauczyciele możemy także ocenić recenzje wystawione przez uczniów, jednocześnie poznając ich punkt widzenia i mając możliwość skorygowania własnych ocen, dzięki czemu stają się one bardziej obiektywne.

Opisane pomysły można także łączyć, np. zadanie może polegać na przygotowaniu publikacji w aplikacji Sway z wykorzystaniem materiałów wideo zamieszczonych w usłudze Stream oraz aplikacji edukacyjnych przygotowanych np. w LearningApps. Stosunkowo łatwo więc zmienić zwykłe zadania w projekty o różnym stopniu złożoności, realizowane indywidualnie lub grupowo. Powstałe w ten sposób materiały możemy wykorzystywać w kolejnych latach pracy. Czas poświęcony na ich realizację i ocenę zwróci się z nawiązką w przyszłości.

Niezależnie od złożoności zadania lub projektu, warto przygotować kryteria jego oceny dla ucznia. Nie powinny być zbyt rozbudowane, ale z drugiej strony wskazane jest, by stanowiły odpowiedź, jak prawidłowo i zgodnie z oczekiwaniami nauczyciela wykonać zadanie, by otrzymać satysfakcjonującą ocenę.

Powrót do pracy stacjonarnej z doświadczeniem z pracy zdalnej

Naszym zdaniem dobrym pomysłem jest wykorzystanie narzędzi poznanych podczas pracy zdalnej do realizacji zadań domowych oraz projektów edukacyjnych. Dzięki nim uporządkujemy pracę naszą i uczniów, zgromadzimy wszystkie potrzebne informacje i materiały w jednym miejscu oraz ułatwimy sobie i naszym uczniom komunikację, a także ocenę. Przy okazji uczniowie przyzwyczajają się do korzystania z narzędzi, które jeszcze przed pandemią były szeroko stosowane w wielu firmach, a dziś ich rola znacząco wzrosła. Do przydzielania zadań świetnie sprawdzi się moduł Zadania dostępny w ramach Microsoft Teams. Warto zwrócić uwagę, że możemy w nim przygotować kryteria oceny różnego rodzaju prac – oddzielnie np. dla prezentacji, filmów czy stron internetowych.

Materiały na temat organizacji pracy w ramach grupowych projektów edukacyjnych w Teams dostępne są pod adresem <https://patrz.link/m-projekty>

Informacje i samouczki dotyczące funkcjonalności zadań w Teams znajdziemy pod adresem: <https://patrz.link/m-zadania>

Do planowania bardziej rozbudowanych projektów i zarządzania nimi, zarówno my, jak i nasi uczniowie (np. w ramach grupy roboczej) możemy skorzystać z aplikacji Task. Wystarczy na kanale komunikacyjnym danej grupy w obrębie zespołu Teams dodać niestandardową kartę z tą właśnie aplikacją. Dzięki niej na bieżąco możemy ocenić postęp prac uczniów, a do oceny końcowej dodać systematyczność pracy.

Planując zadania i projekty edukacyjne powinniśmy oczywiście zachować umiar i pozostawać w kontakcie z innymi nauczycielami. Pozwoli to uniknąć sytuacji, w której uczniowie w jednym czasie muszą przygotować prace tego samego typu i w takiej samej formie w ramach wielu przedmiotów jednocześnie.